

Redaktionell kommentar

I år är det fem år sedan ForskUL omvandlades från att vara en tidskrift som handlade om forskning av relevans för lärare till att bli en peer-reviewad vetenskaplig tidskrift för publicering av sådan forskning. Sedan dess har drygt 40 artiklar, av huvudsakligen ämnesdidaktisk karaktär, publicerats. Att en fjärdedel av artiklarna gäller svenskämnet är inte så konstigt, med tanke på att det är skolans 'största' ämne (när det gäller omfattning i tid). Mer värt att notera är att nästan lika stor andel berör NO-undervisningen, jämfört med SO-undervisningen där vi endast har publicerat en artikel.

Under de här fem åren har vi sett en försiktig ökning av den praktiktäna ämnesdidaktiska forskningen. Vi har idag ett jämnt inflöde av artiklar. Vi har också ett växande nätverk av granskare och en aktiv redaktion. Det är alltid minst två medlemmar i redaktionen som tar beslut om ett inkommet manus ska skickas vidare till granskning eller ej.

Än så länge är ForskUL ensam om sin inriktning mot att publicera vetenskapligt granskad praktiktäna forskning av relevans för lärare. Fortfarande är det vanligt att forskning som gjorts i samverkan med lärare och skolor publiceras som exempel på kompetens- och skolutveckling snarare än som forskning angående det som undersökts.

Nyligen kom betänkandet *Forska tillsammans* (SOU 2018:19) från utredningen om praktiktäna skolforskning i samverkan. Betänkandet innehåller en rad rekommendationer med syfte att främja den fortsatta utvecklingen av praktiktäna skolforskning. Förutom att den föreslår att staten ska satsa mer resurser på den praktiktäna forskningen föreslås att såväl lärosätena som skolhuvudmännen bör bidra till finansieringen. För lärosätena handlar det om en omfördelning så att lärarutbildningarna får en större del av forskningsanslagen (utredningen påpekar att lärosätenas interna tilldelning av forskningsresurser till lärarutbildningarna inte står i proportion till deras storlek) och för huvudmännen att inse att deras ansvar inte endast är att bedriva pedagogiska verksamheter utan också att utveckla dessa, bland annat genom att finansiera forskning där sådan saknas.

Artiklarna i det här numret av ForskUL berör olika ämnen och åldersgrupper. Ett gemensamt drag är dock att de alla bidrar till att specificera innebörden av de kunskanden som eleverna förväntas utveckla i undervisningen samtidigt som de belyser hur undervisningen kan bidra till att en sådan utveckling blir möjlig.

Den första artikeln, *Elevers förmåga att planera undersökningar – en kritisk granskning av ett diagnostiskt stödmaterial i NO för åk 1-6* av **Cecilia Bergvall**, **Malin Lavett Lagerström** och **Maria Andrée**, handlar om hur elever i åk 4, 6 och 8 tar sig an uppgiften att planera en undersökning. NO-undervisningen har kritiserats för att

förmedla en alltför statisk bild av såväl naturvetenskap som naturvetenskaplig forskning. Genom att förmågan att kunna genomföra systematiska undersökningar lyfts fram i lgr 11 ställs lärarna inför nya krav. I artikeln beskrivs hur förmågan att planera en undersökning förutsätter en epistemisk praktik, det vill säga en undervisningspraktik som handlar om att utveckla ny kunskap. Även om forskning länge funnits som ett inslag i skolans arbete visar artikeln att också det som skulle kunna kallas forskning underordnas ett traditionellt utbildningsparadigm och förvandlas till något annat än forskning.

I artikeln granskas en uppgift som handlar om att eleverna ska planera en undersökning för att pröva hypoteser om hur man kan torka våta handdukar. Resultatet visar att medan eleverna i åk 4 obekymrat använder sina vardagliga kunskaper istället för att systematiskt undersöka hypoteser, så genomför åk 6-eleverna en undersökning så som de förväntas göra. I kontrast till det löser åk 8-eleverna uppgiften genom en ironisk podcast, där de både visar att de kan planera och genomföra en undersökning samtidigt som de ironiserar över undersökningens innehåll (att torka våta handdukar).

Exemplet är intressant. Vi har en lång tradition i skolan av att knyta undervisningen till elevernas vardagliga erfarenheter. I detta fall finns anledning att fundera över lämpligheten i att lära sig planera en systematisk undersökning i förhållande till ett problem som egentligen inte är ett problem. Alla vet hur våta handdukar kan torkas; det är inte en uppgift som motiverar eleverna att formulera hypoteser att pröva.

Därefter kommer två artiklar som handlar om ämnet idrott och hälsa. Medan den ena artikeln tar sig an frågan om hälsoaspekten i undervisningen handlar den andra om utvecklingen av elevernas rörelseförmåga.

Den första artikeln, *Med ett salutogent perspektiv på hälsa - ett sätt att utveckla elevers samtal om upplevelser av fysisk aktivitet*, av **Andreas Jacobsson** och **Henrik Jakobsson** handlar om hur elevernas medvetenhet om hur de upplever fysiska aktiviteter kan utvecklas i undervisningen. Mot bakgrund av ett behov att i större utsträckning integrera teori och praktik i undervisningen om hälsa och livsstil utformades ett projekt där eleverna på olika sätt fick tala om sina upplevelser av olika fysiska aktiviteter. Elevernas tal utvecklades från att handla om tävling och prestation till att beskriva upplevelser och känslor. I artikeln beskrivs hur lärarna utformade undervisningen för att komma bort från den vanliga fokuseringen på prestationer. Genom att lägga tonvikt på att tala om hur olika sätt att röra sig i olika sammanhang känns, utvecklade eleverna sin förmåga att tala om sina upplevelser. Resultatet visar också hur undervisningens innehåll och form påverkade hur eleverna talar om sina upplevelser. Ett intressant resultat gäller till exempel skillnader i talet då eleverna formulerar sig tillsammans med andra jämfört med när de är själva. Det tycks som om de har lättare att beskriva negativa upplevelser då de kan fokusera på sina egna upplevelser utan att jämföra med andras upplevelser eller prestationer.

I artikeln *Att urskilja och erfara sitt sätt att springa - kan elever lära sig det i idrott och hälsa?* av **Gunn Nyberg** beskrivs resultaten av en Learning study som handlar om hur eleverna kan utveckla sin rörelseförmåga i löpning. I projektet ville man under-

Redaktionell kommentar

söka dels vad det kan innebära att *urskilja och erfara sitt sätt att springa i olika sammanhang*, och dels att undersöka hur undervisning kan formas så eleverna erbjuds möjlighet att utveckla sitt kunnande avseende detta. Fokus är alltså på ett specifikt kunnande – och på specifika aspekter av detta kunnande, till exempel *armföringens betydelse för löpning i olika sammanhang och med skilda ändamål*. Ett antal uppgifter och övningar som syftade till att eleverna erbjuds erfara hur variation av armföringen påverkade deras sätt att röra sig, konstruerades och genomfördes.

Av tradition har undervisningen i idrott och hälsa varit inriktad på aktiviteter där eleverna förväntas lära sig genom att delta, men elevernas lärande har mer eller mindre lämnats åt slumpen. Genom att undersöka och beskriva innebörden av det kunnande som behövs för aktiviteten öppnas möjligheterna till systematisk undervisning.

Också den sista artikeln behandlar undervisning som syftar till att utveckla elevernas förmågor och kunnanden. I artikeln *Undervisning i förskolan – en fråga om att stötta och att skapa gemensamt fokus* av **Kristina Melker, Elisabeth Mellgren** och **Ingrid Pramling Samuelsson** redovisas resultaten av en studie i förskolan. Till skillnad från i skolan är undervisningsbegreppet relativt nytt i förskolan och diskussionen om huruvida det står i motsättning till eller kan integreras med förskolans lekpedagogiska traditioner är aktiv. I artikeln beskrivs ett exempel på hur en förskoleanpassad undervisning kan komma till uttryck. Exemplet handlar om hur läraren interagerar med 4-5-åriga barn som i par arbetar med att bygga ett högt och stabilt torn med hjälp av lego. Aktiviteten är målinriktad och syftar till att utveckla elevernas förmåga att arbeta tillsammans såväl som deras kunnande när det gäller att skapa stabila konstruktioner. I artikeln ges förskoleundervisning en innebörd av att skapa situationer där lärare och barn gemensamt fokuserar olika aspekter av det som ska läras, samt att stötta barnen i deras lärande. Dessutom lyfts metasamtal, det vill säga samtal om själva lärandet fram som en del av undervisningen.

På olika sätt belyser de fyra artiklarna någon förmåga som eleverna förväntas utveckla genom undervisningen. Eftersom förmågorna ofta är beskrivna i allmänna termer är det nödvändigt att specificera den kunskapsmässiga innebörden i de aktuella förmågorna vilket är ett viktigt resultat i den typ av forskning som beskrivs i artiklarna. Utvecklingen av kunskaper om vad det innebär att kunna ger lärarna redskap såväl för att systematiskt planera undervisning som för att bedöma elevernas kunnighet.

Ingrid Carlgren
redaktör

